

Uchovat si víru není jednoduché

V Bulharsku staví salesiáni zcela nový klášter. Jedním z tamních misionářů je i Čech pocházející z Královéhradecké diecéze. V září si přijel **P. Martin Jílek** odpočinout do svého rodného kraje a velmi ochotně povyprávěl o životě, který nyní již několik let vede mezi bulharskými Romy.

Ze Sebranic do Bulharska. K tomu musí přijít asi velký impuls...

V životě mě velmi ovlivnila salesiánská komunita v Sebranicích u Litomyšle, odkud pocházím. Salesiáni přišli do Sebranic v roce 1991. Ale ještě před tím jsme měli diecézního kněze P. Josefa Landu, který mě přivedl k povolání ke kněžství. Pak přišli salesiáni a v Sebranicích vzniknul jejich řádový aspirantát, kam s sebou přivedli mladé kluky. Salesiáni v Sebranicích dělají dobrou práci dodnes. Na to, že tato obec má tisícovku obyvatel, a spolu s dalšími obcemi má farnost tři tisíce obyvatel, je zde sto mladých aktivních křesťanských rodin. Ve farnosti jsou duchovní povolání a to je i jeden z důvodů, proč si Sebrance moji řádoví spolubratři drží.

Vy jste se ale, coby salesián, vydal na misie do Bulharska, kde již několik let stavíte velké komunitní centrum, dalo by se říct klášter.

Do Bulharska přišli spolubratři v roce 1994 na přání generálního představeného, který chtěl, aby bratři začali působit v zemích, kde dosud nebyli – Bulharsko a Rumunsko. Do Rumunska přišli posléze salesiáni z Itálie. Představení se tedy tehdy rozhodli pro Bulharsko a vydali se na průzkum všech tří bulharských diecézí. Velmi hezky, doslova s otevřenou lednicí, je přivítal řeckokatolický biskup. Tehdejší bulharský nuncius Mario

Ritzi dal zásadní radu, že pokud chceme poznat duši Bulharů, měli bychom přijmout řeckokatolický obřad. Jsme tam tedy všichni dvojího ritu.

Římských katolíků v Bulharsku moc není?

Je jich tam sice více než těch řeckokatolických, ale jsou tam tak trochu za exoty. Je jich jedno procento. A často ani neznají tu místní pravoslavnou kulturu.

Kde tedy momentálně působíte?

Od roku 1994 jsme ve městě Kazanlak, kde do našeho příchodu čtyřicet let nepůsobil katolický kněz, dojížděli tam kněží ze Sofie. Ve městě byla tehdy opuštěná fara, do které se nastěhovali první tři salesiáni a rozeběhli salesiánské dílo.

Kde stavíte klášter a proč vůbec?

Nové duchovní centrum jsme se rozhodli postavit ve městě Stará Zagora, třicet pět kilometrů od Kazanlaku. V roce 2007 jsme byli již v Kazanlaku dostatečně silná komunita, takže jsme si řekli, že nastal čas vybudovat druhé dílo. Stará Zagora byla naší druhou farností, kam jsme stejně dojížděli. A protože ve městě je velmi početná komunita Romů, kteří jsou společensky nejvíce zranitelní, rozhodli jsme se zapustit kořeny tam. V roce 2008 jsme se tři z nás usadili nastálo ve Staré Zagoře a začali pracovat s Romy.

A nejen s nimi. Vystala potřeba komunitního centra, a proto jsme se rozhodli, že postavíme na zelené louce zcela nový klášter. Nejde o klášter v takové té zažité představě. Bude to především dům komunity, kostel a základní škola, která může být rozšířena i o středoškolské vzdělávání. Je připraveno dvanáct tříd. Chtěli bychom, aby komunitní centrum a škola nesloužily jen Romům. Nakonec, klášter stojí u silnice, která vede z města do romské čtvrti. Proto bychom byli rádi, kdyby se naše snaha stala mostem mezi těmi dvěma kulturami.

Zaměřujete tedy svoji pozornost především na Romy?

Úplně tomu tak není. Naše činnost v diecézi se rozdělila. Kazanlak je zaměřen na celou diecézi. Tam jde de facto o diecézní centrum mládeže. A dnes vlastně pomáhá všem diecézím v Bulharsku, včetně římskokatolíků. Všechny víkendy v Kazanlaku jsou plné aktivit pro laiky, kteří jsou v diecézích nápomocni kněžím s pastorem. Nejsme izolovaní, zveme ke spolupráci na různých kurzech i jiná řeholní společenství. Chceme zkrátka, aby život v Kazanlaku byl barevný. Já jsem farářem ve Staré Zagoře a zaměřili jsme se na čtvrt, kde žije dvacet tisíc Romů. Už deset let děti doučujeme ve školních předmětech a děláme pro ně biblické hodiny. A právě po dvou letech tohoto našeho úsilí se v roce 2010 naskytla možnost postavit nový kostel a duchovní centrum.

Z uzavřeného kruhu romského způsobu života lze vystoupit jen pomocí zvýšení všeobecné vzdělanosti, protože oni žijí velmi rychle. Brzy se žení a vdávají, mají děti a jde to zase dokola. Nyní už máme děti, které se narodily děvčatům, na jejichž výchovu jsme již měli vliv před deseti lety a vyrostly u nás. Jedině víra a vzdělání může této komunitě přinést zásadní změnu v jejich životech. Vždyť bez znalosti čtení si nepřečtou ani Bibli, takže nemohou pokročit ve víře. Nehledě na běžný život. Umí-li číst, nejsou tak snadno manipulovatelní.

77 Jak je to mezi vašimi Romy s gramotností?

V té romské čtvrti neumí mnoho dětí ještě v páté třídě číst. Velká část jejich rodičů také neumí číst a moc neřeší, když dítě neposílají do školy. Takže je to stále dokola. Pro Romy není vzdělání hodnotou. Musíme proto pracovat i s rodiči, abychom postupně změnili jejich pohled na vzdělání a život vůbec.

77 A jak to mají s vírou?

S tím naopak problém není. Všichni jsou věřící. Pravda, někdy je to na hranici s pověrou, ale i to se postupně narovnává.

77 Majoritní společnost v Maďarsku nemá s Romy problém?

V Bulharsku je 40 % romských dětí ze všech prvňáků, kteří nastupují každý rok do školy. Dále 10 % tvoří turecky mluvící děti. Za 15 let nastane velký problém,

pokud se nenaučí žít vedle sebe a spolupracovat spolu. Už nyní se naznačují první etnické problémy. Stoupá popularita nacionálních stran. Rychlé řešení takové situace neexistuje. My se jim snažíme ukázat životaschopný model.

77 Brali jste někde inspiraci pro vaši práci?

V Bardějově na Slovensku pracují salesiáni podobným způsobem více jak dvacet let. Takže inspirovat jsme se jeli na počátku naší misie právě tam. Pro Bulhary je to svým způsobem trochu záruka, nemají pocit, že experimentujeme.

77 Kdo financuje vaši práci a samozřejmě i stavbu kláštera?

Nejvíce peněz máme od generálního představeného z Říma, od české provincie v Praze, s několika projekty jsme uspěli vloni v Německu a pomáhá nám i americká salesiánská provincie. Finanční podporu máme i z místních bulharských zdrojů, což je pro nás potvrzením, že místní vnímají stavbu i jako své dílo. Za to jsme vděční.

77 Jak vás vůbec Bulhaři na začátku přijali?

Jistá rezervovanost směrem k nám znát byla. Přišli zkrátka nějací cizinci, navíc katolíci, o kterých měli z dob komunismu informaci, že jsme špióni Vatikánu. Museli jsme si za těch deset let vybudovat jméno i pozici. Dnes jsme již v sociální síti služeb zváni na různé konference a další

akce. Jsme vnímáni jako organizace, která pracuje s mládeží, zvláště romskou. Někáká velká vstřícnost ze strany vedení města není, ale alespoň nám nehází klacky pod nohy. Žijeme vedle sebe. Až bude dostavěna škola, chtěli bychom být zařazeni do sítě škol a peníze na platy učitelů bychom chtěli získávat od státu. Na první stupeň již pedagogové máme připravené.

77 Jak nyní probíhá školní práce s dětmi?

V současné době provozujeme volnočasové aktivity s důrazem na doučování. Což probíhá mimo stávající areál. Máme pronajaty tři místnosti, kde k doučování dochází. Za ty roky jsme tímto způsobem pracovali asi se třemi stovkami dětí. Ale práce s celou třídou bude mít jistě větší vliv na celou romskou čtvrť. Až dostavíme, začneme s prvním stupněm, tedy 1.–4. třída. Druhý stupeň je pak do 7. třídy. Samozřejmě bude potřeba, aby naše komunita byla posílena o další bratry z různých koutů světa.

77 Kterým jazykem se v komunitě domlouváte?

Bulharsky. Všichni se na začátku musí naučit. Není to jednoduché, je to výzva, ale jiná možnost není.

77 Jaký vztah k vám mají romské děti?

Romské děti jsou velmi kontaktní, proto si musíme dát pozor, abychom v dnešní době nebudili pohoršení a podezření. Doba se mění, Církev se mění a my

(Vizualizace komunitního domu

(Vizualizace vzdělávacího střediska - škola

(Aktuální stav stavby nového kláštera

musíme i na toto reagovat. Děti nám vyjadřují vděčnost opravdu bezprostředně a nás to zpětně nabíjí. Vděčnost zaznamenáváme i od jejich rodičů. Ve Staré Zagoře jsou dvě romské školy. Učitelé nám říkají, jaký rozdíl je mezi vědomostmi a schopnostmi dětí, kterým se věnujeme a mezi těmi, které k nám došed nechodí.

77 Z čeho žijí romské rodiny v Bulharsku?

Vždycky alespoň jeden člen rodiny pracuje. V Bulharsku se nedá ze sociálních dávek žít. V Bulharsku jsou ceny služeb a v obchodech srovnatelné s Českou republikou. Přídatky na dítě jsou však v přepočtu jen cca 17 euro. Mateřská je od 60 euro. V Česku je sociální systém silnější, tady z něho může třeba někdo profitovat. Česko má zhruba 2 % Romů a nemyslím si, v porovnání s jinými čísly na jiné účely, že by to nějak zatěžovalo státní rozpočet. Že jde v Česku spíše o politické téma, tak to je jasné. Běžný plat v Bulharsku je v přepočtu 300–500 euro. Ale na 500 euro nedosáhne každý. Jsou rodiny,

které žijí z měsíce na měsíc, nemají nic ušetřeno. V Bulharsku pokulhávají platy a situace ve zdravotnictví. Proto nejsou schopni udržet v zemi mladé lidi. Každý týden emigruje do ciziny na tisíc Bulharů. Země velmi stárne, proto má také jednu z nejhorších demografických křivek v Evropě. Původní obyvatelé opouštějí domy a levně je získávají Romové, kteří pak v zemi plní funkci levné pracovní síly, tak jako v Česku třeba Ukrajinci. A pravda je taková, že každý stát dnes potřebuje levné pracovní síly.

77 Bylo těžké získat v Bulharsku všechna povolení pro stavbu kláštera?

Byl to standardní proces. Koupili jsme pozemek a zadali tvorbu projektu a stavební firma si všechna povolení zařídila. Když jsme začali stavět, chodili jsme navštěvovat obyvatele sousedních domků a seznamovali jsme je s naším záměrem. Dnes se těší, až budou moci posílat svoje děti do naší školy. Nic nechceme dávat úplně zadarmo. Takže rodiče dětí budou muset platit malé školné, jinak by si celé záležitosti nevážili.

77 V jaké fázi se stavba kláštera nachází?

Základní kámen jsme vysvětili v roce 2013. V roce 2015 se začalo stavět a nyní máme za sebou dvě třetiny realizace. Do příštího roku se budeme snažit zkolaudovat komunitní dům, abychom se mohli nastěhovat a pokračovat s aktivitami pro děti už ve svém. Za dva až tři roky by se pak měla rozeběhnout i škola. Hrubou stavbu jsme zadali větší stavební firmě. Vodoinstalaci, elektroinstalaci, topení a další jsme zadali dalším menším firmám. Mnoho práce jsme si však zvládli, díky pravidelným brigádám z Čech, udělat sami. Zastavěná plocha není zrovna malá, jedno patro je cca 800 m² a my máme pět pater. Stavíme jej, co se týká vytápění, jako polopasivní objekt. Dokonce počítáme i s tím, že člověk vyzáruje zhruba 100 W. Takže když budeme mít ve třídě 10–15 dětí, je to jako kilowatové topné těleso. Takže s humorem říkáme, že neplatí, že dětmi se nedá topit.

77 Pravidelné brigády z Čech? Trochu z ruky...

Brigádníci z Čech staví kostel v bulharské Staré Zagore

Vizualizace budoucího kostela Panny Marie Pomocnice

To je pro nás obrovská pomoc. Od samého počátku stavby přijede několikrát do roka parta deseti chlapů v České republice a týden intenzivně pracují na stavbě. Jejich práce má však i další přidanou hodnotu. Naučí totiž konkrétní stavební postupy zdejší lidi. Začali třeba s omítkou a fasádou, a když po týdnu odjeli, místní podle jejich vzoru doomítli zbytek stavby.

77 A jak bude žít komunita bratří?

V komunitě budeme mít část vyhrazenou pro spolubratry. Člověk dnes stále více potřebuje mít svůj prostor ke ztišení, zvlášť pokud se pohybuje neustále mezi lidmi. Každý bratr bude mít svůj pokoj a společné pak ostatní prostory jako kaple, jídelna, rekreační místnost.

77 Komu bude zasvěcen kostel?

Panně Marii, Pomocnici křesťanů. Podle baziliky, kterou postavil Don Bosco v italském Turíně. Marko Rupnik, pracující v Římě a který je žákem kardinála Tomáše Špidlíka, bude dělat na vnitřní stěny pravnoslavné mozaiky, celkově asi na 200 m².

77 Jak vypadá v Bulharsku romská bohoslužba?

Stará Zagora patří sice pod řeckokatolickou diecézi, ale protože je to šesté největší město Bulharska, má hodně římských katolíků, nějak jsme to střídali a snažili se kombinovat. Od loňského roku máme zhudebněnou řeckokatolickou mši, do které jsme zapojili i písně s kytarou. Příkladem jsme si vzali od řeckokatolické komunity v Čičavě na Slovensku. Takže se snažíme tento model aplikovat v Bulharsku, protože náš biskup je tomu otevřený.

Takto tedy východní mše v neděli trvá asi 75 minut. Co se týká romských tradic, tak ty nějak vymizely, protože i ženy chodí v neděli do kostela ustrojeny zcela běžně, nenápadně.

77 Jak vnímá Rom víru, Boha?

Bohu Otcí často říkají „tatko“. Vztah tam je. Kristus je pro ně Syn Boží. Ale Panna Maria je pro ně problém. Většina Romů, kteří k nám chodí, totiž pochází z evangelikálního prostředí, kde v 90. letech byla úspěšná mise amerických kazatelů v „halleluja“ stylu. V současné době tam stále působí asi dvacet místních pastorů tohoto směru. A Panna Maria je pro ně tabu. Lidé sice nemají problém si vzít u nás obrázek Panny Marie, ale když to zjistí jejich pastor, zakáže jim to. Musíme vysvětlovat, že se k Panně Marii nemodlíme jako k Bohu,

První romský církevní sňatek na salesiánské misi

Bulharskou misi navštívil i diecézní biskup Jan Vokál

Řeholní komunita salesiánů v Bulharsku

ale že je jen prostředníci, vedoucí nás ke Kristu. Ti pastoři často nemají vzdělání, nestudovali teologii. A sami mezi sebou se hádají, vlastně jsou svým způsobem sami sobě konkurenty. Z vnějšího pohledu to vypadá, že každý ten pastor má kolem sebe malou skupinku přívrženců. Romové mezi těmi církvemi migrují a my jsme jednou z nich. I muslimové tam mají v poslední letech misionáře. A Rom jde i k nim. Zkrátka, kdo je osloví, jdou se za ním podívat. A když s nimi někdo soustavně pracuje, jdou za ním. Samotní Bulhaři by se třeba na islám nedali, ale Romové klidně. Ve městě jsou i evangelické církve, se kterými máme dobré vztahy. V celém Bulharsku je většinově pravosláví. Žijeme vedle sebe, žádné velké kontakty neudržíme. Ukázalo se to ostatně i při letošní jarní papežské návštěvě Bulharska. Ten jejich nezájem byl až trapný. Ale papež František z toho vyšel moc dobře.

Prináší vaše misijní činnost v Bulharsku i něco pro vás těžkého, bolestného?

Možná to, že do dětí a mládeže investujeme čas a energii, vychováváme je a oni najednou zmizí do ciziny. Odjedou s rodiči, kteří jedou za prací, do Německa, Itálie a dalších zemí, a už se nevrátí. A pokud se vrátí, jsou velmi často už bez víry. Tohle přijmout není pro nás jednoduché. V tomto je budoucnost nestabilní. Místo toho, aby se ti, které jsme už vychovali a připravili na život, stali našimi pomocníky, začínáme stále znovu a znovu.

Povzbudilo vás naopak něco v poslední době?

Nedávno proběhnul pohřeb romské čtrnáctileté dívky, která si vzala život. Její rodiče, ač to pro ně bylo velmi těžké, přijali tuto skutečnost ve světle víry a věříme, že je děvče v nebi a přimlouvá se za nás. Rodiče ji totiž nechali, ještě než zemřela pokřtít.

Vzešlo v Bulharsku díky vaší letité misijní práci už i nějaké povolání ke kněžství nebo k zasvěcenému životu?

Ani mezi Bulhary, ani mezi Romy se nám ještě nepodařilo probudit povolání. V Bulharsku působí sedm mužských řádů a za těch 25 let mají dohromady jen tři řeholní povolání... Proto většina řeholníků v Bulharsku jsou misionáři.

Vidíte nějakou naději pro Bulharsko?

Věříme, že naše práce v budoucí škole ponese ovoce. Není jednoduché si uchovat katolickou víru v té velké romské komunitě. Doufáme, že absolventi naší školy se stanou kvasem, který začne proměňovat život Romů v Bulharsku. Několik kluků už prošlo v Kazanlaku našimi kurzy a žijí nyní v takové komunitě. Učíme Romy, aby žili víru i bez našich impulzů, protože my s nimi stále být nemůžeme. Takže v některých rodinách už podporu máme a snad se blýská na lepší časy.